

FINANCOVÁNO
EVROPSKOU UNIÍ
AZYLOVÝ, MIGRAČNÍ
A INTEGRAČNÍ FOND

Veřejný ochránce práv
OMBUDSMAN

ZPRÁVA ZE SLEDOVÁNÍ VYHOŠTĚNÍ

Z: Vazební věznice a ústav pro výkon zabezpečovací detence
Brno

Do: hraniční přechod Starý Hrozenkov – Drietoma

Druh sledování: trest vyhoštění

Vyhošťovaná osoba: pan A., nar. xxx, stát. přísl. Ukrajina

Datum realizace: 22. září 2017

Datum vydání zprávy: 8. prosince 2017

Sledování provedla: Mgr. Veronika Sedláková

Spisová značka: 42/2017/NZ/VS

Mgr. Anna Šabatová, Ph.D.
veřejná ochránkyně práv

Obsah

Úvodní informace	3
Právní rámec sledování vyhoštění	3
Zpráva ze sledování vyhoštění	4
Navržená opatření k nápravě	5
Informace o vyhošťované osobě	5
Průběh sledování vyhoštění	5
Shrnutí	7
Příprava a průběh realizace vyhoštění	8
Příprava vyhošťované osoby na vycestování	8
Prohlídka vyhošťované osoby	9
Používání donucovacích prostředků	11
Přehled opatření k nápravě	14

Úvodní informace

Právní rámec sledování vyhoštění

Veřejný ochránce práv provádí podle § 1 odst. 6 zákona o veřejném ochránci práv¹ sledování *zajištění cizinců a výkonu správního vyhoštění, předání nebo průvozu zajištěných cizinců a trestu vyhoštění cizinců, kteří byli vzati do vyhošťovací vazby nebo kteří vykonávají trest odnětí svobody* (dále jen „sledování vyhoštění“). Mandát ochránce pro sledování vyhoštění plyne z implementace čl. 8 odst. 6 Návratové směrnice.² Působnost ochránce v této oblasti vychází také z Opčního protokolu k Úmluvě proti mučení,³ jehož účelem je prevence mučení a jiného krutého, nelidského či ponižujícího zacházení nebo trestání, a tedy i z výkonu svého mandátu „národního preventivního mechanismu“. Kombinace obou mechanismů kontroly zajišťuje efektivní preventivní ochranu práv cizinců a kontrolu zacházení s nimi v procesu navrácení.

Cílem sledování vyhoštění je zajistit respektování práv zajištěných, vyhošťovaných, předávaných a prováděných cizinců (dále jen „vyhošťovaných cizinců“ nebo „vyhošťovaných osob“), zvyšovat standard zacházení s cizinci, jakož i dodržování mezinárodních závazků České republiky v této oblasti. Cílem je rovněž posilovat ochranu zvláště zranitelných osob, kterými jsou nezletilí bez doprovodu, osoby se zdravotním postižením apod.

Ochránce je o každém výkonu správního či trestního vyhoštění, předání nebo průvozu informován s předstihem.⁴ Policie České republiky poskytuje pověřeným zaměstnancům Kanceláře veřejného ochránce práv (dále jen „Kancelář“) během sledování vyhoštění nezbytnou součinnost dle zákona o pobytu cizinců.⁵

Pověření zaměstnanci Kanceláře⁶ jsou oprávněni s vědomím vedoucího zařízení vstoupit do detenčního zařízení, kde se vyhošťovaná osoba nachází. Pověření zaměstnanci Kanceláře mohou klást otázky subjektům participujícím na vyhoštění, zejména eskortujícím policistům a zaměstnancům Správy uprchlických zařízení Ministerstva vnitra. Pověření zaměstnanci Kanceláře jsou oprávněni hovořit s cizincem bez přítomnosti třetích osob

1 Zákon č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů.

2 Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/115/ES, ze dne 16. prosince 2008, o společných normách a postupech v členských státech při navrácení neoprávněně pobývajících státních příslušníků (dále jen „Návratová směrnice“).

3 Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 78/2006 Sb. m. s. o přijetí Opčního protokolu k Úmluvě proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání.

4 V souladu s § 21a odst. 2 zákona o veřejném ochránci práv a § 178d odst. 1 zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců a změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

5 V souladu s § 178d odst. 2 zákona o pobytu cizinců.

6 Podle § 25 odst. 6 zákona o veřejném ochránci práv.

a nahlížet do veškeré dokumentace související s nuceným návratem, včetně zdravotnické dokumentace.⁷

Základní lidská práva a svobody vyhošťovaných osob jsou garantována v Listině základních práv a svobod, v řadě mezinárodních úmluv, které jsou pro Českou republiku závazné (např. Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod⁸), a také v právu Evropské unie (např. Listina základních práv Evropské unie⁹, Návratová směrnice apod.).

Konkrétní úpravu práv a povinností vyhošťovaných osob upravují zejména právní předpisy vztahující se k působnosti subjektů, které se na realizaci vyhoštění, předání a průvozu podílejí. Předně jde o Policii České republiky, které je zákonem svěřen výkon vyhoštění cizince.¹⁰ Postup policie při eskortách vyhošťovaných cizinců upravuje závazný pokyn policejního prezidenta o eskortách.¹¹

Při posuzování samotného zacházení s osobami vyhošťovanými vychází ochránce rovněž z judikatury Evropského soudu pro lidská práva,¹² standardů formulovaných Radou Evropy¹³ nebo Evropským výborem pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (CPT).¹⁴

Zpráva ze sledování vyhoštění

Ochránce ve zprávě předkládá svá zjištění, hodnocení, návrhy opatření k nápravě a vyzývá odpovědné orgány a zařízení k odůvodněnému vyjádření, které se může týkat jak učiněných zjištění, tak opatření nebo termínů pro jejich naplnění. K vyjádření stanoví lhůtu.

Shledá-li ochránce vyjádření oslovených orgánů dostatečnými, vyznívá mu o tom. Může si rovněž vyžádat doplňující vyjádření. Rozhodující je pak vysvětlení zjištěných pochybení,

7 V souladu s § 65 odst. 2 písm. m) zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotnických službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotnických službách), ve znění pozdějších předpisů.

8 Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, ve znění pozdějších protokolů.

9 Listina základních práv a svobod Evropské unie podepsaná dne 12. prosince 2007 ve Štrasburku, Úřední věstník 2012/C 326/391.

10 Podle § 152 zákona o pobytu cizinců, § 163 odst. 1 písm. h) zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců, a § 87 odst. 7 zákona č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších předpisů.

11 Závazný pokyn policejního prezidenta č. 159 ze dne 2. prosince 2009, o eskortách, střežení osob a policejních celách, ve znění pozdějších předpisů.

12 European Court of Human Rights. Fact sheet – Collective expulsions of aliens [online]. Strasbourg ©European Court of Human Rights 2016 [cit. 2017-10-31]. Dostupné z: http://www.echr.coe.int/Documents/FS_Collective_expulsions_ENG.pdf.

13 Council of Europe. Twenty Guidelines on Forced Return [online]. Strasbourg © Council of Europe 2005 [cit. 2017-10-31]. Dostupné z: http://www.coe.int/t/dg3/migration/archives/Source/MalagaRegConf/20_Guidelines_Forced_Return_en.pdf.

14 European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman and Degrading Treatment or Punishment. CPT Standards [online]. Strasbourg © Council of Europe 2015 [cit. 2017-10-31]. Dostupné z: <http://cpt.coe.int/en/documents/eng-standards.pdf>.

doložení navržených opatření k nápravě či hodnověrný příslib jejich realizace. Neshledá-li ochránce vyjádření zařízení a oslovených orgánů dostatečnými, vyrozumí nadřízený úřad (případně vládu ČR, není-li nadřízeného úřadu) nebo informuje veřejnost.¹⁵

Navržená opatření k nápravě

Navržená opatření k nápravě jsou zpravidla různá svou naléhavostí, náročností a dobou potřebnou k provedení. Při jejich formulaci navrhuje ochránce také termín realizace, přičemž očekává, že subjekt, proti kterému opatření směřuje, jej buď respektuje, anebo odůvodněně navrhne jiný termín:

- **Opatření s lhůtou k plnění** je třeba provést ve stanovené lhůtě, neboť jeho realizace si vyžádá zpravidla delší čas. Ochránce očekává, že dotčené subjekty ve vyjádření ke zprávě sdělí, zda a jak přesně provedou opatření a zda ve stanovené lhůtě nebo v jiném konkrétním termínu, anebo navrhnou alternativu opatření s konkrétním termínem naplnění.
- **Opatření s průběžným plněním** formuluje ochránce tam, kde je třeba zavést do praxe určitý pracovní postup nebo styl práce, nebo naopak něčeho se napříště zdržet. Ochránce očekává, že se tak stane bezodkladně a bude se dbát na uplatňování do budoucna. Očekává, že dotčené subjekty ve vyjádření ke zprávě sdělí, že opatření bylo realizováno a jak, nebo kdy a jak se tak stane, nebo navrhnou jeho alternativu.

Informace o vyhošťované osobě

Vyhošťovanou osobu byl pan A., nar. xxx, státní příslušnost Ukrajina, kterému bylo 25. května 2017 vydáno rozhodnutí o správním vyhoštění v délce jednoho roku.¹⁶ Protože pan A. nevycestoval z území, byl mu posléze uložen trest vyhoštění v délce tří let a trest odnětí svobody v délce dvou měsíců.¹⁷

Vyhošťovaný cizinec byl ve výkonu trestu odnětí svobody od 27. července 2017 do 21. září 2017, kdy byl převezen do vyhošťovací vazby ve Vazební věznici a ústavu pro výkon zabezpečovací detence Brno (dále jen „Vazební věznice Brno“), odkud byl dne 22. září 2017 vyhoštěn.

Průběh sledování vyhoštění

O realizaci trestu vyhoštění informovala policie písemně zaměstnance Kanceláře prostřednictvím oznámení o realizaci trestu vyhoštění ze dne 4. září 2017. Realizaci trestu

15 Tzv. sankční opatření, u kterých se postupuje obdobně podle § 20 odst. 2 zákona o veřejném ochránci práv.

16 Rozhodnutí Krajského ředitelství policie Jihomoravského kraje, odboru cizinecké policie, oddělení pobytové kontroly, pátrání a eskort, o správním vyhoštění ze dne 25. května 2017, č. j. KRPB-125825-9/ČJ-2017-060022-SV.

17 Trestní příkaz Městského soudu v Brně ze dne 13. července 2017, sp. zn. 6T 68/2017-38, kterým byl pan A. odsouzen k trestu vyhoštění v délce 3 let; rozsudek Městského soudu v Brně ze dne 25. července 2017, sp. zn. 4T 98/2017-38, kterým byl pan A. odsouzen k trestu odnětí svobody v délce 2 měsíců.

vyhoštění provedli policisté Krajského ředitelství Jihomoravského kraje, odboru cizinecké policie

Sledování vyhoštění provedla pověřená zaměstnankyně Kanceláře Mgr. Veronika Sedláková dne 22. září 2017 bez předchozího ohlášení. Pověřená zaměstnankyně Kanceláře předala pověření vrchnímu inspektorovi strážní služby, protože ředitel ani zástupce ředitele nebyli v době návštěvy přítomni. Následně předala zaměstnankyně Kanceláře pověření vedoucímu policejní eskorty. Během sledování trestu vyhoštění poskytli zaměstnanci Vazební věznice Brno i eskortující policisté součinnost, za což děkují.

Pověřená zaměstnankyně Kanceláře provedla sledování procesů souvisejících s propuštěním vyhošťované osoby z Vazební věznice Brno a jejím předáním eskortujícím policistům ze Slovenska na hraničním přechodě Starý Hrozenkov – Drietoma. Část realizace vyhoštění z Vazební věznice Brno na hraniční přechod Starý Hrozenkov – Drietoma nebylo možné zmonitorovat, protože vedoucí eskorty neumožnil pověřené zaměstnankyni Kanceláře být přítomna v eskortujícím vozidle.

Shrnutí

V rámci sledování vyhoštění jsem se zabývala zejména tím, zda je vyhošťovaná osoba připravena na realizaci trestu vyhoštění a zda měla dostatečné povědomí o úkonech spojených s realizací vyhoštění. Také jsem se věnovala průběhu samotné návratové operace a způsobu, jakým eskortující policisté zacházeli s vyhošťovanou osobou.

Oceňuji vstřícný přístup eskortujících policistů k vyhošťovanému cizinci a projevenou spolupráci během celé realizace trestu vyhoštění. Také hodnotím pozitivně součinnost ze strany zaměstnanců Vazební věznice Brno. Zpráva ze sledování trestu vyhoštění přináší však také zjištění, která poukazují na vyskytující se nedostatky v průběhu realizace nuceného návratu vyhošťované osoby.

V případě, že vyhošťovaná osoba nedisponuje dostatečnými finančními prostředky na to, aby se dostala do místa bydliště v zemi původu, měla by Vězeňská služba České republiky poskytnout vyhošťované osobě finanční příspěvek na tuto cestu. Na tuto povinnost nemá mít vliv to, zda je osoba ve výkonu trestu vyhoštění, anebo ve vyhošťovací vazbě.

Prohlídka vyhošťované osoby by měla být vždy prováděna v souladu se zásadou přiměřenosti a standardy Evropského výboru pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání. To znamená, že během prohlídky by mělo být umožněno vyhošťované osob nejprve sundat oděv od pasu dolů a obléknout se, než bude sundávat oděv od pasu nahoru. Způsob, kdy je osoba během prohlídky zcela obnažena, jak tomu bylo v případě vyhošťovaného, je nepřiměřený.

Realizace trestu vyhoštění by měla v zásadě probíhat bez použití donucovacích prostředků. Přiložení pout cizinci nelze užít jako preventivní opatření a **rozhodnutí o jejich použití má předcházet důkladné zhodnocení celé situace a náležité odůvodnění.**

Vyzývám proto Policii České republiky a Vězeňskou službu České republiky, aby co nejdříve splnily mnou navržená opatření, a jednaly tak v průběhu realizace trestu vyhoštění v souladu s mezinárodně přijatými standardy a českými právními předpisy.

Příprava a průběh realizace vyhoštění

Příprava vyhošťované osoby na vycestování

Příprava cizince na realizaci trestu vyhoštění je klíčovým aspektem průběhu nuceného návratu. Poskytuje cizinci možnost informovat o svém vycestování rodinné příslušníky a přátele, připravit se na opuštění území a zařídit si veškeré potřebné záležitosti. Právě komplexní a průběžná příprava umožní usnadnit návrat cizince do země původu a jeho následnou reintegraci v zemi původu.

Poskytování finančního příspěvku vyhošťované osobě při propuštění věznice

Možnost poskytnout finanční příspěvek cizinci při jeho propuštění z věznice upravoval v době realizace trestu vyhoštění § 14 metodického listu 1/2013.¹⁸ Podle § 14 odst. 1 metodického listu je důležité, aby měl sociální pracovník informace, zda má vyhošťovaný cizinec dostatek finančních prostředků (na účtu v bance nebo ve věznici) na cestu do místa bydliště a zda měl cizinec možnost si finanční prostředky obstarat během výkonu trestu. Sociální pracovník má povinnost seznámit odsouzeného cizince s tím, že „v případě, kdy nedisponuje dostatečnými finančními prostředky (např. na účtu ve věznici nebo v bance) na cestu do místa bydliště, je v jeho zájmu, aby se obrátil na svou rodinu nebo zastupitelský úřad se žádostí o pomoc, neboť věznice může poskytnout pouze omezenou finanční částku v souladu s právními předpisy, jejíž výše nemusí pokrýt celkové náklady na cestu do místa bydliště v zahraničí. Současně odsouzenému cizinci předá kontaktní údaje na zastupitelský úřad příslušného státu, jehož je odsouzený cizinec občanem (některé zastupitelské úřady nabízejí zprostředkování kontaktu s rodinou nebo advokátem v domovské zemi, vybavení půjčky apod.)“.¹⁹ Výše možného finančního příspěvku je dále upravena vyhláškou ministerstva spravedlnosti,²⁰ která se však vztahuje výhradně na osoby, které jsou během

18 Metodického list 1/2013 ředitele odboru výkonu vazby a trestu, kterým se stanoví principy a pravidla zacházení s odsouzenými, kteří nejsou státními občany České republiky ve výkonu odnětí svobody ze dne 4. ledna 2013. In: ASPI verze 2017 [právní informační systém]. © 2000 – 2017 Wolter Kluwer ČR, a. s. [cit. 2017-10-31], platného v době realizace trestu vyhoštění, které bylo ke dni 1. října 2017 zrušeno a nahrazeno nařízením generálního ředitele Vězeňské služby České republiky 48/2017, kterým se stanoví principy a pravidla zacházení s odsouzenými, kteří nejsou státními občany České republiky, ve výkonu trestu odnětí svobody ze dne 25. září 2017. In: ASPI verze 2017 [právní informační systém]. © 2000 – 2017 Wolter Kluwer ČR, a. s. [cit. 2017-10-31].

Metodický list a posléze i nařízení generálního ředitele v ustanovení § 1 odst. 3 stanovují, že ustanovení metodického listu (nařízení) se přiměřeně použijí i u osob ve výkonu vazby, které nejsou státními příslušníky České republiky. Lze tedy přiměřeně použít právní úpravu vztahující se na propuštění cizince z výkonu trestu odnětí svobody, která předpokládá možnost poskytnutí finančního příspěvku na cestu do místa bydliště.

V současné době platném nařízení generálního ředitele 48/2017 je poskytování finančního příspěvku obdobně upraveno v § 14.

19 Podle § 14 odst. 2 metodického listu č. 1/2013; obdobně viz také § 14 odst. 2 nařízení generálního ředitele 48/2017.

20 Podle § 7 odst. 5 vyhlášky ministerstva spravedlnosti č. 10/2000 Sb., o srážkách z odměny osob, které jsou ve výkonu trestu odnětí svobody zaměstnány, o výkonu rozhodnutí srážkami z odměny těchto osob a chovanců zvláštních výchovných zařízení a o úhradě dalších nákladů, ve znění pozdějších předpisů.

výkonu trestu odnětí svobody zaměstnány. V případě osob, které se nacházejí ve vyhošťovací vazbě, je situace o něco komplikovanější, protože v současné době neexistuje právní úprava, která by explicitně stanovovala výši příspěvku pro cizince, kteří jsou ve vyhošťovací vazbě a kteří jsou následně vyhoštěni. Existuje tedy právní úprava, která umožňuje poskytnutí finančního příspěvku odsouzenému cizinci při opuštění věznice, ale jeho výše již není určena. Rozhodování, zda poskytnout a v jaké výši finanční pomoc vyhošťované osobě na cestu do místa bydliště, je tedy plně v rozhodovací pravomoci věznice, kterou cizinec opouští.

Na základě rozhovoru, který proběhl mezi panem A. a pověřenou zaměstnankyní Kanceláře, bydlí vyhošťovaný cizinec velmi daleko od slovensko-ukrajinských hranic a nemá k dispozici žádné finanční prostředky, aby se dostal do místa svého bydliště.²¹

Považuji proto za vhodné, aby byl finanční příspěvek poskytnut právě v takovýchto případech, kdy cizinec nedisponuje žádnými finančními prostředky a po celou dobu je umístěn ve vyhošťovací vazbě, a tudíž nemohl být ani zaměstnán, a sám tak přispět k navýšení svých finančních prostředků. Metodický list 1/2013 a v současné době i nařízení 48/2017 pojednává o možnosti poskytnout cizinci alespoň omezenou finanční částku na cestu do místa bydliště v domovské zemi, tedy v zahraničí. Panu A., i přes jeho žádosti, nebyl poskytnut žádný finanční příspěvek a ani mu nebyly poskytnuty kontaktní údaje na zastupitelské orgány nebo organizace, na které by se mohl obrátit se žádostí o pomoc. Takové jednání považuji za nepřiměřené a v rozporu s platnou právní úpravou.

Opatření k nápravě určené Vězeňské službě České republiky:

- 1) Poskytnout finanční příspěvek vyhošťované osobě, pokud nedisponuje dostatečnými finančními prostředky na cestu do místa svého bydliště, a to i v případě, že se osoba nachází ve vyhošťovací vazbě (průběžně).**

Prohlídka vyhošťované osoby

Prohlídkou osoby se dle § 111 písm. b) zákona o policii²² rozumí prohlídka fyzické osoby prováděná „s využitím přímých fyzických kontaktů nebo přímého pozorování odhaleného těla této osoby včetně prohlídky oděvných svršků a věcí, které má tato osoba u sebe v době prohlídky“. Prohlídka musí být za každých okolností prováděná způsobem přiměřeným účelu prohlídky.²³ Závazný pokyn policejního prezidenta opravňuje eskortující policisty provést prohlídku osoby,²⁴ nicméně dále nespécifikuje způsob provedení prohlídky osoby.

21 Skutečnost, zda se vyhošťovaná osoba obrátila s tímto problémem i na zaměstnance věznice, není známa.

22 Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

23 Ve smyslu § 11 zákona o policii; dále viz VANGELI, Benedikt. Zákon o Policii České republiky. Komentář. 2. vydání, *In: Beck – online* [online]. Praha: Nakladatelství C. H. Beck. 2014, s. 63 – 65.

24 Podle čl. 3 odst. 1 písm. b) závazného pokynu policejního prezidenta č. 159/2009, o eskortách, střežení osob a o policejních celách.

V této souvislosti vydal Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (CPT) doporučení směřované právě vůči České republice.²⁵ Dle tohoto doporučení by prohlídka osoby měla probíhat co nejméně invazivním způsobem, především by neměla být prohledávaná osoba žádána, aby svlékla všechno své oblečení zároveň, ale mělo by jí být umožněno, aby sundala oděv nejprve od pasu nahoru, a až poté, co se oblékne, aby sundala oděv od pasu dolů. Takovým způsobem by se zajistilo, že tato osoba nebude muset být v jednom okamžiku zcela obnažena.

Ačkoli poskytuje toto doporučení pouze nezávazný výklad, jde dle Ústavního soudu o výklad autoritativní, „poskytovaný orgánem, který státy zřídily za účelem posílení ochrany osob zbavených svobody před mučením a nelidským či ponižujícím zacházením nebo trestáním (čl. 1 Evropské úmluvy o zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání, č. 9/1996 Sb.). Vysokou relevanci výkladů provedených CPT dokládá i skutečnost, že je často přebírá též ESLP (viz např. rozsudek ESLP ve věci *Kummer proti České republice* ze dne 25. 7. 2013 č. 32133/11, § 67). I Ústavní soud tak, jak je uvedeno výše, stejně jako ostatní **orgány České republiky musí tento právně nezávazný, ale autoritativní výklad právně závazného zákazu špatného zacházení vzít v úvahu.** Od výkladu podaného CPT se lze sice na rozdíl od závazného výkladu odchýlit, avšak taková odchylka musí být velmi důkladně a přesvědčivě odůvodněna. V opačném případě, pokud nějaký orgán veřejné moci relevantní výklad podaný CPT ignoruje či se s ním nedostatečně vypořádá, ohrožuje základní ústavní hodnotu, jíž je podle čl. 1 odst. 2 Ústavy vázanost České republiky závazky, které pro ni vyplývají z mezinárodního práva.“²⁶

Prohlídku vyhošťovaného cizince provedli eskortující policisté Krajského ředitelství policie Jihomoravského kraje, odboru cizinecké policie. Osobní prohlídka byla prováděna za přivřenými dveřmi a vyhošťovaný cizinec byl během ní zcela svlečen a obnažen. Během prohlídky, nebyl vyhošťovaný nucen dřepovat. Způsob provádění prohlídky osoby, který je doporučen CPT, nebyl eskortujícím policistům znám.

Nezpochybnuji důležitost prohlídky osoby vzhledem k bezpečnosti vyhošťované osoby, eskortujících policistů a ostatních osob. Nicméně tato prohlídka by měla být prováděna takovým způsobem, aby se co nejvíc předešlo pocitu trapnosti a nepříjemnosti na straně pohlížené osoby.

Jednání eskortujících policistů, kdy se musel vyhošťovaný cizinec během prohlídky zcela obnažit, nebylo v souladu s doporučením Evropského výboru pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání.

25 Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému a ponižujícímu zacházení a trestání (CPT). Zpráva pro vládu České republiky o návštěvě České republiky, kterou vykonal výbor pro zabránění mučení a nelidskému a ponižujícímu zacházení a trestání (CPT) ve dnech 1. Až 10. Dubna 2014, bod č. 22. [citováno 2017-10-27]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/168069568d>.

26 Nález Ústavního soudu ze dne 27. října 2015, sp. zn. I. ÚS 860/15, bod 59. Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz>.

Opatření k nápravě určené Ředitelství služby cizinecké policie:

- 2) **Prohlídka vyhošťované osoby při opuštění věznice má probíhat tak, že prohlížené osobě bude umožněno nejprve sundat oděv od pasu dolů a obléknout se, než bude sundávat oděv od pasu nahoru (průběžně).**

Používání donucovacích prostředků

Podle § 53 odst. 1 zákona o policii²⁷ je policista „*oprávněn použít donucovací prostředek k ochraně bezpečnosti své osoby, jiné osoby nebo majetku anebo k ochraně veřejného pořádku*“. Mezi zákonem povolené donucovací prostředky patří například hmaty, chvaty, údery a kopy, pouta nebo prostředky k zamezení prostorové orientace.²⁸ Policista je oprávněn je použít pouze za předpokladu, že donucovací prostředek umožní dosažení účelu sledovaného zákrokem a zároveň je nezbytný k překonání odporu nebo útoku osoby, proti níž policista zakročuje.²⁹ Policista je přitom povinen „*postupovat tak, aby případný zásah do práv a svobod osob, vůči nimž směřuje úkon, ... nepřekročil míru nezbytnou k dosažení účelu sledovaného úkonem*“ [důraz doplněn].³⁰

Rozhodnutí o přiložení pout vyhošťované osobě

Podle zákona o policii je policista oprávněn použít vůči zajištěné osobě „*pouta a prostředky k zamezení prostorové orientace, ... je-li důvodná obava, že může být ohrožena bezpečnost osob, majetku nebo ochrana veřejného pořádku anebo že se osoba pokusí o útěk*“.³¹ Oprávnění nasadit pouta je omezeno na odůvodněné případy, kdy použití omezovacího prostředku je odpovědí na aktuální riziko spojené s vyhošťovaným cizincem a pouze po nezbytně nutnou dobu.³² Oprávnění nemá charakter preventivního opatření. Naopak, pouta by měl policista přiložit pouze, jsou-li k tomu dány zákonné důvody.³³

27 Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

28 Podle § 52 zákona o policii.

29 Podle § 53 odst. 3 zákona o policii.

30 Podle § 11 zákona o policii.

31 Podle § 53 odst. 1 a § 54 zákona o policii ve spojení s čl. 2 odst. 6 závazného pokynu policejního prezidenta č. 159/2009, o eskortách, střežení osob a o policejních celách, ve znění pozdějších předpisů.

32 Council of Europe. Twenty Guidelines on Forced Return [online]. Strasbourg © Council of Europe 2005 [cit. 2017-08-02].
Dostupné z: http://www.coe.int/t/dg3/migration/archives/Source/MalagaRegConf/20_Guidelines_Forced_Return_en.pdf.

33 Tuto skutečnost zdůrazňuje také Důvodová zpráva k zákonu č. 273/2008 o Policii České republiky In: Beck – online [online]. Praha [cit. 2017-11-02].

Vydání rozhodnutí o přiložení pout musí vždy předcházet posouzení konkrétní situace při zachování principu proporcionality.³⁴ Zda je nasazení pout v souladu se zásadou proporcionality, je potřebné určit samostatně u každého jednoho cizince.³⁵ Nasazení a použití pout nebo jiných donucovacích prostředků musí vždy sledovat legitimní účel a zároveň být přiměřené.³⁶ Paušální a rutinní poutání vyhošťovaných osob je podle názoru Ústavního soudu nepřijatelné a neoprávněné.³⁷ Využití oprávnění přiložit pouta podle § 54 zákona o policii by mělo být náležitě odůvodněno v rozhodnutí o eskortě. Odůvodnění by mělo být individualizované a obsahovat konkrétní příčiny, které vedly vedoucího eskorty k nasazení pout cizinci. Již dříve jsem upozornila ve svých zjištěních ze sledování vyhoštění, že policisté opakovaně využívají poutání cizinců jako preventivní omezovací prostředek bez toho, aby zhodnotili chování konkrétní vyhošťované osoby a aktuálních rizik.³⁸

V rámci průběhu návratové operace je důležité mít na paměti, že vyhoštění by mělo být vždy prováděno za současného dodržování základních lidských práv. Eskortující policisté jsou povinni zacházet s cizincem tak, aby neporušili jeho lidskou důstojnost a tělesnou integritu.³⁹ Aby bylo této zásady dostáno, je nevyhnutelné zhodnotit každou situaci individuálně s ohledem na vyhošťovanou osobu. Pro důkladné posouzení, zda mají být pouta použita, nebo ne, je nezbytné, aby eskortující policisté měli základní informace o cizinci, zejména jeho předešlé chování v průběhu výkonu trestu, zda má sklony k agresivnímu chování, zda má nějaké psychické problémy se sklony k sebepoškozování nebo zda se někdy v minulosti pokusil o útěk z vězení. Především by měli být eskortující policisté obeznámeni s postojem cizince k plánovanému návratu. Veškeré tyto informace by měli mít k dispozici zaměstnanci Vězeňské služby České republiky, především sociální pracovníci, kteří by je na požádání Ředitelství služby cizinecké policie měli zpřístupnit policistům pověřeným eskortou.

Z pořízené spisové fotodokumentace je zřejmé, že Ředitelství služby cizinecké policie informovalo Krajské ředitelství policie Jihomoravského kraje o plánované realizace trestu

34 Association for prevention of torture. National Preventive Mechanisms: Monitoring the forced deportation flights of migrants [online]. Geneva ©Association for the Prevention of Torture 2012. str. 7-8 [cit. 2017-11-02]. Dostupné z: http://www.ap.t.ch/content/files_res/OPCATBriefing_MonitoringDeportationFlights_en.pdf.

35 The European Council on Refugees and Exiles. Position on Return [online]. United Kingdom, Belgium © The European Council on Refugees and Exiles, 2003 [cit. 2017-10-31]. Dostupné z: <http://www.unhcr.org/4d948adf9.pdf>.

36 Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 23. listopadu 2003, Hénař proti Francii, č. 65436/01, bod 56 nebo rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 16. prosince 1997, Raninen proti Finsku, č. 20972/92, bod 56 nebo rozsudek Evropského soudního dvora pro lidská práva ze dne 25. července 2013, Kummer proti České republice, č. 31233/11, bod 63-64.

37 Nález Ústavního soudu ze dne 27. 10. 2015, sp. zn. I. ÚS 860/15. Bod 78-79. Dostupné na: http://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=1-860-15_1 (rozhodnutí publikované pouze v NALUS); viz dále Zpráva o šetření veřejného ochránce práv ze dne 18. srpna 2015, sp. zn. 5/2015/NZ/OV, dostupné z: <http://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/4384>.

38 Veřejná ochránkyně práv: Aktivity v roce 2015. Naše doporučení k vyhošťování cizinců.[citováno 2017-11-02]. Dostupné z: <http://www.ochrance.cz/sledovani-vyhosteni-cizincu/prehled-aktivit/>.

39 International Centre for Migration Policy Development. Guidelines and Monitoring Tools for Forced Return Monitoring. Vienna 2012. ISBN: 978-3-902880-51-2.

vyhoštění dne 4. září 2017. V oznámení o realizaci bylo uvedeno, že vyhošťovaný cizinec byl odsouzen za spáchání přečinu maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání a byl mu uložen trest vyhoštění v délce 3 let.⁴⁰ Dále byla v oznámení uvedena informace, že vyhošťovaný cizinec byl také odsouzen k trestu odnětí svobody v délce 2 měsíců a konec trestu odnětí svobody byl stanoven na den 22. září 2017. V neposlední řadě informovalo Ředitelství služby cizinecké policie eskortující útvar o tom, že se v případě pana A. **jedná o nekonfliktní osobu, která by neměla mařit realizaci svého trestu vyhoštění.**

Vedoucí eskorty poučil vyhošťovaného cizince o jeho právech a povinnostech v češtině a zároveň mu předal poučení také v ukrajinštině, načež je vyhošťovaný cizinec podepsal. Před opuštěním Vazební věznice Brno byla panu A. nasazena kovová pouta bez opasku. Tato pouta měl, dle slov eskortujících policistů, nasazena po celou dobu eskorty, až na hraniční přechod. Po jeho předání slovenským eskortujícím policistům se pověřená zaměstnankyně Kanceláře doptala vedoucího eskorty na důvody, které jej vedly k nasazení pout vyhošťované osobě. Podle vedoucího eskorty, i když nešlo o konfliktní osobu, je pro účely eskorty jistější a bezpečnější, aby měl vyhošťovaný cizinec pouta nasazena, jelikož je v případě nebezpečí lépe zvládnutelný. Skutečnost, že vyhošťovaný cizinec byl po celou dobu klidný, nemůže odvrátit skutečnost, že vyhošťované osoby jsou nepředvídatelné a mohou se o něco pokusit.

Rozhodnutí o eskortě opravňuje eskortujícího policistu použít pouta pouze v případě, že existuje důvodná obava, že by osoba mohla ohrozit osobu policisty, majetek nebo veřejný pořádek, nebo že by se mohla osoba pokusit o útěk. Použití pout tedy nesmí být automatickým krokem, ale má představovat odpověď na aktuální situaci a existenci důvodné obavy, že může dojít k maření výkonu trestu vyhoštění ze strany cizince. Rozhodnutí vedoucího eskorty nasadit vyhošťované osobě pouta nepodléhalo individuálnímu zhodnocení celkové situace. I přes skutečnost, že vedoucí eskorty měl k dispozici informaci, že v případě pana A. jde o nekonfliktní osobu, která by neměla mařit realizaci trestu vyhoštění, neměly tyto informace pro něj žádný zásadní vliv. Předpoklad, že se může vyhošťovaný cizinec o něco pokusit během eskorty, vyplývala pouze z domněnky, že všechny vyhošťované osoby jsou nepředvídatelné a budou mařit realizaci eskorty. Na jeho rozhodnutí neměla žádný vliv ani skutečnost, že vyhošťovaný cizinec byl odsouzen „pouze“ za přečin maření výkonu rozhodnutí a vykázání.

Opatření k nápravě určené Krajskému ředitelství policie Jihomoravského kraje:

- 3) Rozhodnutí o přiložení pout nesmí představovat preventivní opatření. Každé rozhodnutí o eskortě, ve kterém je uvedeno, že pouta byla přiložena, musí být opatřeno náležitým odůvodněním (průběžně).**

40 Oznámení Ředitelství služby cizinecké policie o realizaci trestu vyhoštění ukrajinského státního příslušníka z území České republiky ze dne 4. září 2017, č. j. CPR-20865-7/ČJ-2017-930310-V245.

Přehled opatření k nápravě

Průběžně

Opatření určená Vězeňské službě České republiky:

- Poskytnout finanční příspěvek vyhošťované osobě, pokud nedisponuje dostatečnými finančními prostředky na cestu do místa svého bydliště, a to i v případě, že se osoba nachází ve vyhošťovací vazbě.
- Prohlídka vyhošťované osoby při opuštění věznice má probíhat tak, že prohlížené osobě bude umožněno nejprve sundat oděv od pasu dolů a obléknout se, než bude sundávat oděv od pasu nahoru.

Opatření určené Krajskému ředitelství policie Jihomoravského kraje:

- Rozhodnutí o přiložení pout nesmí představovat preventivní opatření. Každé rozhodnutí o eskortě, ve kterém je uvedeno, že pouta byla přiložena, musí být opatřeno náležitým odůvodněním.